

Φανερόν δ΄.

Ἐπεὶ περὶ δυνάμεως εἶπε καὶ ἐνεργείας, ὡς περ πορίζεται τινα συμ-

οὐ δυνατὸν μὴ εἶναι	α'. ἀναγκαῖον εἶναι οὐ δυνατὸν μὴ εἶναι οὐκ ἐνδεχόμενον μὴ εἶναι ἀδύνατον μὴ εἶναι	οὐκ ἀναγκαῖον εἶναι. γ'. δυνατὸν μὴ εἶναι ἐνδεχόμενον μὴ εἶναι οὐκ ἀδύνατον μὴ εἶναι.
10	β'. ἀναγκαῖον μὴ εἶναι οὐ δυνατὸν εἶναι οὐκ ἐνδεχόμενον εἶναι ἀδύνατον εἶναι	οὐκ ἀναγκαῖον μὴ εἶναι δ'. δυνατὸν εἶναι ἐνδεχόμενον εἶναι. οὐκ ἀδύνατον εἶναι.

περάσματα περὶ αὐτῶν. Καὶ τὸ ἓν ἐστίν, ὅτι παραβάλλει τὴν δύναμιν πρὸς τὴν ἐνέργειαν καθ' αὐτήν· τὸ δὲ δεύτερον, ὅτι θεωρεῖ περὶ αὐτῶν πῶς ἔχουσιν ἐν τοῖς πράγμασι. Λέγει τοίνυν, πρῶτον, ὅτι ἡ ἐνέργεια προτέρα ἐστὶ τῆς δυνάμεως, καὶ συμπεραίνει τοῦτο οὕτως. Τὸ ἐξ ἀνάγκης ὄν κατ' ἐνέργειάν ἐστίν, ὡς εἴρηται· ἰσοδυναμεῖ γὰρ τῷ δυνατῷ, ὅπερ ἐστὶ κατ' ἐνέργειαν. Εἰ τοίνυν τὸ ἐξ ἀνάγκης ὄν αἰδίον ἐστὶ, τὸ δὲ αἰδίον ἐστὶ πρότερον τοῦ φθαρτοῦ, καὶ τὸ ἐξ ἀνάγκης πρότερον ἐστὶ τοῦ δυνατοῦ· ἐπεὶ δὲ τὸ ἐξ ἀνάγκης κατ' ἐνέργειάν ἐστὶ, καὶ ἡ ἐνέργεια προτέρα ἐστὶ τῆς δυνάμεως· ἔχει γὰρ ὡς ἡ ἐνέργεια ἐν τῷ αἰδίῳ, τουτέστι τῷ ἀναγκάειῳ, καὶ ἡ δύναμις ἐν τῷ φθαρτῷ, τουτέστι τῷ δυνατῷ, καὶ ἐναλλάξ. Ἄρα ὡς τὸ αἰδίον ἔχει πρὸς τὸ φθαρτόν, ὅτι πρότερον ἐστὶν αὐτοῦ, καὶ ἡ ἐνέργεια | πρὸς τὴν δύναμιν ἔχει, ὅτι προτέρα ἐστὶν αὐτῆς.

πρότερον { ἐνέργεια δύναμις
 αἰδία φθαρτά·

25

Καὶ τὰ μέν.

Εἶτα τίθησι τὸ δεύτερον συμπέρασμα, ἐν ᾧ θεωρεῖ πῶς ἔχουσιν ἡ δύναμις καὶ ἡ ἐνέργεια ἐν τοῖς πράγμασι. Φησὶ γὰρ ὅτι τὰ μὲν εἰσὶν ἄνευ δυνάμεως ἐνέργειαί, ὅσον αἱ πρῶται οὐσίαι καὶ οἱ θεοὶ κατ' αὐτόν· αὐταὶ γὰρ αἰεὶ ἐνεργοῦσι καὶ ἐνεργεῖα αἰεὶ εἰσὶν, μὴ προηγουμένης δυνάμεως, εἰ καὶ τινὲς τρόπῳ ἐνέργειαί εἰσι μετὰ δυνάμεως, καθόσον ἔχουσι δύναμιν, ἣτις ἐστὶν ἀρχὴ πάσης ἐνεργείας, καὶ ἣτις ἡ αὐτὴ ἐστὶ τῆς ἐνεργείας κατὰ τὸ πρᾶγμα ἐν αὐταῖς· τὰ δὲ εἰσὶν ἐνέργειαί μετὰ δυνάμεως αἰτινες ἐνέργειαί τῆ μὲν φύσει εἰσὶ πρότεραι τῶν δυνάμεων, τῷ δὲ χρόνῳ

3-7 α'. β'. γ'. δ. om A 3-6 οὐ δυνατὸν μὴ εἶναι dans la marge de gauche om BC 4 οἱ en marge A, om C; μὴ interligne A, om C

υστεραι· ταῦτα δὲ εἰσὶ τὰ γεννητὰ καὶ φθαρτὰ καὶ φυσικὰ ὅλως, ἐν οἷς ἡ δύναμις προτέρα ἐστὶ τῷ χρόνῳ τῆς ἐνεργείας· τὰ δὲ εἰσὶν οὐδέποτε ἐνεργεῖαι, ἀλλὰ δύνάμις μόνον, ὡς ἔχει ἢ ἐπ' ἄπειρον διαίρεσις τοῦ συνεχοῦς καὶ ἐπ' ἄπειρον αὐξήσις τοῦ ἀριθμοῦ, μᾶλλον δὲ ὡς ἔχει ἡ ὕλη καθ' αὐτήν, ὅτι οὐκ ἐστὶν ἐνέργεια, ἀλλὰ δύνάμις μόνον. Ἐπειδὴ γὰρ ἡ μὲν δύνάμις ἐκ τοῦ μέρους τῆς ὕλης λαμβάνεται, ἡ δὲ ἐνέργεια ἐκ τοῦ εἶδους, ὃ μὲν εἶδος μόνον ἐστὶν ἐξηρημένον πάντῃ τῆς ὕλης καὶ ἐνέργεια μόνον, τοῦτό ἐστὶν οὐκ ἔχον δύναμιν προηγουμένην τῆς ἐνεργείας· ὃ δὲ ὕλη μόνον ἐστὶν ἐστρατημένη παντὸς εἶδους, τοῦτο δύνάμις μόνον ἐστὶν ἐνεργείας ἄνευ· ὃ δὲ συνθετὸν ἐστὶν ἐξ ὕλης καὶ εἶδους, τοῦτο ἐνέργειαν ἔχει μετὰ δυνάμεως, καὶ ἐπεὶ προτέρα ἐστὶ τῷ λόγῳ τοῦ ὑποκειμένου ἡ ὕλη ἐν τῷ συνθετῷ, καὶ ἡ δύναμις προτέρα ἐστὶ τῆς ἐνεργείας ἐν τῷ τὴν δύναμιν ἔχοντι, εἰ καὶ ἀπλῶς προτέρα ἐστὶν ἡ ἐνέργεια τῆς δυνάμεως.

Ἰστέον γὰρ ὅτι ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ δύνάμις παραβάλλεσθαι δύνανται ἢ καθόσον εἰσὶν ἐν ἐτέρῳ καὶ ἐτέρῳ ὑποκειμένῳ, ἢ καθόσον εἰσὶν ἐν τῷ αὐτῷ· καὶ πάλιν ἐν τῷ αὐτῷ ἢ καθ' αὐτὰς καὶ φύσει, ἢ κατὰ τὸν χρόνον. Τῷ μὲν οὖν προτέρῳ τρόπῳ ἡ ἐνέργεια ἐστὶ προτέρα τῆς δυνάμεως, εἴ γε καὶ τὸ ποιῶν ἐστὶ πρότερον τοῦ ποιουμένου, καὶ τὸ τελειωτικὸν τοῦ τελειουμένου, ἢ δὲ ἐν τινι δύνάμις τελειοῦται καὶ πρόεισιν εἰς ἐνέργειαν διὰ τινος ἄλλου ἐνεργείᾳ ὄντος, οἷον τὸ δυνάμει θερμὸν διὰ τοῦ ἐνεργείᾳ f. 204 v θερμοῦ. Τῷ δὲ δευτέρῳ τρόπῳ ἴγουν καθὸ θεωροῦνται ἐν τῷ αὐτῷ πράγματι, τῷ μὲν χρόνῳ ἐστὶ προτέρα ἡ δύνάμις τῆς ἐνεργείας· δυνάμει γὰρ ὄν τι πρότερον, εἶτα γίνεται ἐνέργεια, οἷον ἐνεργείᾳ φιλοσοφεῖ ὁ δυνάμει πρότερον φιλόσοφος ὢν, καὶ ἐνεργείᾳ προάγει ὁμοίον ἑαυτῷ ὁ δυνάμει πρότερον τοιοῦτος ὢν καὶ τὴν τοῦ προάγειν δύναμιν ἔχων· ἀλλὰ τῇ φύσει προτέρα ἐστὶν ἡ ἐνέργεια τῆς δυνάμεως, ὥσπερ καὶ τὸ εἶδος τῆς ὕλης.

Remarques.

Σημειώσεις.

Καὶ ταῦτα μὲν ὅσον πρὸς τὴν τάξιν τοῦ κειμένου. Ἐν δὲ τῇ ἐσχάτῃ ταύτῃ ἀναγνώσει δεῖ σημειοῦσθαι καὶ ἀπορεῖν ἕνια, ὧν τὰ ἀναγκασιότερα μετρίως ἐκθήσομαι.

Καὶ δεῖ πρῶτον εἰδέναί, ὅτι ἡ μετὰ λόγου ἢ λογικὴ δύνάμις τετραχῶς ἐστὶν· πρῶτον μὲν ὡς ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐκείνων περὶ ὧν δυνατὸν λόγον διδόναι, ἢ μέτρον ῥητόν, ὄν τρόπον τῶν γραμμῶν τὰς μὲν λέγομεν ἀλόγους, τὰς δὲ λόγον ἐχούσας· δεύτερον, δύνάμις λέγεται λογικὴ ἀπὸ τοῦ λόγου εἴτουν ἀπὸ τῆς ψυχῆς, ἣτις οὐκ ἐστὶν ἡ αὐτὴ κατ' οὐσίαν τῷ οὐ ἐστὶν,

καὶ τοῦτον τὸν τρόπον ἢ δύνάμις ἐστὶν ἐν τοῖς οὐρανίοις σώμασιν ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἡγουν ἀπὸ τῆς νοήσεως· τρίτον, ἢ λογικὴ δύνάμις λέγεται ἐν τοῖς ἀγγέλοις· τέταρτον, ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ κατὰ τοῦτον τὸν τρόπον ἐνταῦθα λαμβάνεται· ἐν γὰρ τοῖς ἀγγέλοις ἢ λογικὴ δύνάμις ἐστήρικται πρὸς τὸ ἀγαθὸν μόνον· νῦν ἄλλ' ἐν τῷ ἀνθρώπῳ βλέπειν δύνάται· καὶ πρὸς τὸ ἀγαθὸν καὶ πρὸς τὸ κακὸν ἀδιαφόρως, εἰ καὶ μάλλον πρὸς τὸ κακόν.

Δεύτερον, ζητεῖται εἰ ἢ ἄλογος δύνάμις, ἢ ἐνεργεῖα οὕσα, δύναται τὰ ἀντικείμενα, καὶ φησὶν ἐν τῷ γράμματι, ὅτι οὐ δύναται, ἀλλὰ τοῦναντίον ἢ θερμὴ τοῦ πυρός· σφίγγει μὲν τὸν πηλόν, διαλύει δὲ τὸν κηρόν, ἢ τὸν πάγον· ἢ θερμὴ ἄρα τοῦ πυρός πρὸς ἀντικείμενα πέφυκεν, ἐπεὶ τὸ σφίγγειν καὶ διαλύειν εἰσὶν ἀντικείμενα. Ἄλλ' ἢ δύνάμις τοῦ πυρός ἐστὶν ἐνεργητικὴ καὶ ἄλογος. Ἡ δύνάμις ἄρα ἢ ἐνεργητικὴ καὶ ἄλογος πέφυκε πρὸς τὰ ἀντικείμενα.

16 Δεῖ τοίνυν λέγειν πρὸς τοῦτο, ὅτι ἢ τοῦ πυρός δύνάμις κατὰ δύο f. 205 τρόπους δύνάται θεωρεῖσθαι· ἢ καθ' ἑαυτήν, καὶ οὕτως οὐ πέφυκε πρὸς τὰ ἀντικείμενα· ἢ ἐν τῇ πρὸς τὴν ὕλην παραθέσει, καὶ οὕτω πέφυκε πρὸς τὰ ἀντικείμενα.

Ἐτι ζητεῖται εἰ ἢ λογικὴ δύνάμις, οἷον τοῦ ἀνθρώπου, πέφυκε πρὸς 20 τὰ ἀντικείμενα, καὶ δόξειεν ἂν εἶναι μὴ, διότι, ὡς ἐν τοῖς ἠθικοῖς λέγεται, τοῦ ἀγαθοῦ πάντα ἐφίεται, καὶ ἢ θέλησις ἰθύνεται διὰ τῆς ὀρέξεως, καὶ οὕτως ἢ δύνάμις ἢ λογικὴ τοῦ ἀνθρώπου οὐ πέφυκεν εἰ μὴ πρὸς τὸ ἀγαθόν, ἐπεὶ τοῦ ἀγαθοῦ πάντα ἐφίεται. Οὐκ ἄρα ἢ μετὰ λόγου δύνάμις ἔχει πρὸς τὰ ἀντικείμενα.

25 Ἐτι πρὸς τὸ αὐτὸ ἐν τοῖς Τοπικοῖς λέγεται, ὅτι ἢ δύνάμις ἢ πρὸς τὸ κακὸν οὐκ ἔστι δύνάμις ἢ λογικὴ. Ἄρα δύνάμις οὐκ ἔχει πρὸς τὸ κακόν, ἀλλὰ πᾶσα πρὸς τὸ ἀγαθόν μόνον ἔχει· ὅθεν οὐδεμία δύνάμις λογικὴ δύνάται τὰ ἀντικείμενα.

Ἄλλὰ δεῖ λέγειν πρὸς τοῦτο, ὅτι πᾶσα λογικὴ δύνάμις πρώτως μὲν 30 καὶ καθ' αὐτήν πρὸς τὸ ἀγαθόν ἔχει, ὡς τὰ ἐπιχειρήματα ἐδείκνυ· ἀλλὰ δύνάται ἔχειν καὶ πρὸς τὸ κακόν κατὰ τὴν στέργειν τοῦ ἀγαθοῦ, ἢ καὶ πρὸς τὸ κακόν ἔχει ὑπὸ τῇ φαντασίᾳ τοῦ ἀγαθοῦ, ὥστε καὶ οὕτω πρὸς τὸ ἀγαθόν ἔχειν.

Δεῖ ἔτι σημειοῦσθαι, ὡς προείρηται, ὅτι κατὰ μὲν τὴν ἀκολουθίαν 35 καὶ τὴν κατηγορίαν πρότερόν ἐστι τὸ δυνατόν τοῦ ἀναγκαίου ὡς κοινότερον, διότι ἀκολουθεῖ μὲν οὕτως· ἀναγκαῖόν ἐστίν, οὐκοῦν δυνατόν· ἀλλ' οὐκ ἀκολουθεῖ· δυνατόν ἐστίν, οὐκοῦν ἀναγκαῖον. Κατὰ δὲ τὸ ἀξίωμα καὶ τὴν τάξιν τῆς φύσεως πρότερόν ἐστι τὸ ἀναγκαῖον τοῦ δυνατοῦ.

Ζητεῖται εἰ ἢ ἐνεργεῖα προηγείται τῆς δυνάμεως, καὶ δοκεῖ ναί, διότι 40 ἐν τῷ ἐννάτῳ τῶν Μετὰ τὰ φυσικά λέγεται, ὅτι τὸ τέλειον προηγείται

τοῦ ἀτελοῦς· ἀλλ' ἡ ἐνέργειά ἐστι· τι τέλειον, καὶ ἡ δύναμις ἀτελές τι· ἡ ἐνέργεια ἄρα προηγείται τῆς δυνάμεως.

Ἄλλὰ τοῦναντίον φησὶν Ἀβερόης ἐν ἐναντίῳ τῶν Μετὰ τὰ φυσικά, ὅτι εἴαν τις ποιῇ τι, ἢ εἴχε δύναμιν πρότερον πρὸς τὸ ποιεῖν αὐτό, ἢ οὐκ εἴχεν· εἰ μὲν οὖν τὸ πρῶτον, ἔχω τὸ υποκείμενον, ὅτι προτέρα ἡ δύναμις τῆς ἐνεργείας· εἰ δὲ μὴ εἴχε δύναμιν, ποιεῖ τὸ ἀδύνατον ἐαυτῷ. Ἄλλὰ τοῦτο ἄτοπον. Ἄρα ἀνάγκη συγχωρεῖν, ὅτι ἡ δύναμις προτέρα τῆς ἐνεργείας. | Δεῖ δὲ εἰδέναι, ὡς καὶ πρότερον εἴρηται, ὅτι ἡ ἐνέργεια καὶ ἡ δύναμις διχῶς δύναται θεωρεῖσθαι· ἢ ἐν τῷ αὐτῷ υποκειμένῳ, καὶ οὕτως ἡ δύναμις προηγείται τῆς ἐνεργείας· ἐστὶ μέντοι γε τοῦτο ἀληθές ἐπὶ τῶν ἐν γενέσει καὶ φθορᾷ πραγμάτων ἢ ἐν διαφόροις υποκειμένοις, καὶ τότε ἡ ἐνέργεια προηγείται τῆς δυνάμεως. Καὶ ἐντεῦθεν λύονται τὰ εἰς τοῦναντίον ἐπιχειρήματα πάντα. f. 205 v

Leçon XIV.

Cinquième partie.

15

ΤΜΗΜΑ ΠΕΜΠΤΟΝ. ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΑΙΔΕΚΑΤΗ.

Πρότερον δὲ ἐναντία ἐστίν.

Διορισάμενος ὁ Φιλόσοφος περὶ τῆς ἀντιθέσεως τῶν ἀποφάνσεων εἰδικῶς, νῦν διορίζεται περὶ τῆς ἀντιθέσεως αὐτῶν γενικώτερον. Πρότερον μὲν γὰρ ἔλεγε πῶς γίνεται ἡ ἀντίθεσις ἐν ταῖς καθόλου, καὶ πῶς ἐν ταῖς ἀδιορίστοις καὶ ταῖς μερικαῖς, καὶ πῶς αὐτῆς ἐν ταῖς ὁρισμέναις, καὶ πῶς ἐν ταῖς ἀορίστοις. Νῦν λέγει πῶς γίνεται ἡ ἀντίθεσις ἐν πάσαις ἑμοῦ, τούτέστιν ἐν παντὶ γένει τῶν ἀποφάνσεων, καὶ διότι τοῦτο τὸ ζήτημα διήκει διὰ πάντων τῶν γενῶν τῶν ἀποφάνσεων, ἐν τῷ τέλει τῆς παρούσης πραγματείας τίθησιν αὐτὸ μετὰ τὸ πάντα διαλαβεῖν τὰ περὶ τῶν ἀποφάνσεων πρέποντα. Προχωρεῖ δὲ ἀπορητικῶς, καὶ ζητεῖ τῇ τεθείσῃ καταφάσει ποτέρα ἀντίκειται, ἢ τοῦ ἐναντίου κατάφασις, ἢ ἡ τοῦ αὐτοῦ ἀπόφασις· λέγω δὲ κατάφασιν τοῦ ἐναντίου τὴν ἔχουσαν κατηγορούμενον ἢ υποκείμενον ἐναντίον, προφερομένην δὲ καταφατικῶς· ἀπόφασιν δὲ τοῦ αὐτοῦ τὴν ἔχουσαν μὲν τὸ αὐτὸ υποκείμενον καὶ κατηγορούμενον, προφερομένην δὲ ἀντικειμένως ἤγουν ἀποφατικῶς· καὶ ἀποφαίνεται, ὅτι ἀντίκειται μᾶλλον ἢ τοῦ αὐτοῦ ἀπόφασις ἢ ἡ τοῦ ἐναντίου κατάφασις. 20

Ἰστέον δὲ ὅτι Ἀμμώνιος, οὐκ οἶδα δὲ εἰ πρῶτος, ἢ παρ' ἑτέρου τὸ ζῆος τοῦτο διαδεξάμενος, ὑπώπτευσεν μὴ εἶναι γνήσιον Ἀριστοτέλους τὸ παρὸν τμήμα πέμπτον, ἀλλὰ προστεθεῖσθαι ὑπὸ τινῶν ὕστερον, διότι, φησὶ, φαίνεται ὁ Φιλόσοφος πανταχοῦ τῶν ἑαυτοῦ συγγραμμάτων τὰναντία 25

17 ἐναντία ἐστίν om BC

(Œuvres de Georges Scholarius. VII.

τοῖς ἐνταῦθα λεγομένοις ὑπειληφώς, ἢ γνήσιον μὲν εἶναι αὐτοῦ, γυμνασίας δὲ μόνῃς εἴνεκα συντεθεῖσθαι. Καὶ οἱ μετὰ τὸν Ἀμμώνιον πάντες ἡγεμόνη χρησάμενοι τῷ ἀνδρὶ, θρασύτερον ἀπεψήναντο τὸν Φιλόσοφον οὐκ ἀληθῶς

f. 206 ἀλλὰ σοφιστικῶς, γυμνασίου χάριν, ἀποδοῦναι τῇ ἀποφάσει τὸ κράτος
 6 τῆς ἀντιθέσεως, ἀφελόμενον αὐτὸ τῆς τοῦ ἐναντίου καταφάσεως· ὅθεν καὶ ὡς ψευδῆ καὶ σοφιστικὰ ἐξηγοῦνται, οὐ τοιαῦτα ὄντα. Ἄλλ' αὐτοὶ διαστρέφοντες καὶ πρὸ τὴν διαστραμμένην περὶ αὐτῶν ὑπόβλεψιν αὐτὰ βιαζόμενοι, εἶτα καὶ οἱ σείεις τούτων ὄψιν ἐπινουοῦσιν, ἐν οἷς ἐστὶ καὶ ὁ τῶν φιλοσόφων ὑπατος Ψελλός, σφοδρότερον καὶ θρασύτερον τῶν ἄλλων
 10 αὐτὸς κατὰ τὴν ἀληθείαν καὶ τοῦ Φιλοσόφου νεανιευόμενος. Ἄλλ' ἐγὼ φημι καὶ τὸν Ἀμμώνιον καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν πάντας συμπεπλανησθαι· ὑποπτεύουσι γὰρ τὰ μηδεμιᾶς ὑπονοίας ἄξια, καὶ τὰ ἀδεᾶ δεδίασιν, οὐδὲ πανταχοῦ τάναντία δοξάζει ὁ Φιλόσοφος τοῖς ἐνταῦθα διοριζομένοις, μάλλον μὲν οὖν ἀπανταχοῦ τὰ αὐτά, καὶ οὐδαμοῦ τάναντία· ἵνα γὰρ
 16 τ' ἄλλα παρῶ, τίς οὐκ οἶδεν ὡς ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς Φυσικῆς ἀκροάσεως λέγει· «Συμπίπτει γὰρ ταῦτό εἶναι ἀγαθῶ καὶ κακῶ, καὶ μὴ ἀγαθῶ καὶ ἀγαθῶ», ἀπὸ τῆς τοῦ ἐναντίου καταφάσεως ὡς ἐπὶ μείζω καὶ ἰσχυροτέραν ἀντίθεσιν τὴν τῆς ἀποφάσεως προϊών· τὸ δ' αὐτὸ καὶ ἐν κατηγορίαις τὰ εἶδη τῆς ἀντιθέσεως ἐκτιθέμενος, ἄρχεται μὲν ἀπὸ τῆς
 20 τῶν πρὸς τι ἀντιθέσεως ὡς σαφροτέρας καὶ πολλὴν ἐχούσης τὴν κοινωνίαν· εὐτάκτως δὲ προϊών, ὡς ἐπὶ μεγίστην τὴν τῆς ἀντιφάσεως ἴσταται. Οἶεται δὲ ὁ Ἀμμώνιος καὶ τὰ περὶ τῆς αἰσθήσεως καὶ τοῦ αἰσθητοῦ καὶ τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἐπιστητοῦ εἰρημένα ἐν ταῖς Κατηγορίαις τῷ Φιλοσόφῳ σοφιστικῶς λέγεσθαι· καὶ ἀπ' ἐναντίας οἷς ἐν τῇ φυσικῇ λέγει
 25 περὶ τῶν πρὸς τι. Ἐμοὶ δὲ καὶ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας πρὸς ἀρχαῖον ἄνδρα τὸν Ἀμμώνιον ἄξια τοῖς ὑπὲρ Ἀριστοτέλους ἀπολογεῖσθαι προαιρουμένοις λέγειν σφόδρα δοκεῖ φορτικόν· ἀρκεῖ λέγειν ὅμως, ὅτι μὴ μόνον ἐν τούτοις, ἀλλὰ καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις πόρρω φέρεται τῆς Ἀριστοτελικῆς διανοίας, καὶ ἐν πολλοῖς αὐτοῦ καταψεύδεται. Λέγει δὲ σημεῖον ποιεῖσθαι καὶ τὸν
 30 Πορφύριον παρατησάμενον τὴν ἐξήγησιν τοῦδε τοῦ τμήματος· θαυμαστὸν δὲ οὐδὲν εἰ παρατήσατο ὡς σαφές· τῶντι γὰρ σαφές ἐστὶ καὶ μικρᾶς ἐπιστάσεως δεόμενον. Ἄλλ' οὐδὲ ἄπιστον εἰ ἐξηγήσατο μὲν, οὐ περιεσώθη
 f. 206 ὅτι ἢ ἐξήγησις. | Ἄλλ' οὐδὲ Ἀριστοτέλους ἄξιον γυμνασίας χάριν συμπεράναντα τὸ ψεῦδος μήτε τὴν ἀλήθειαν ἀντεπαγαγεῖν, μήτε τοῦτο γοῦν
 36 εἰπεῖν, ὅτι γυμνασίας χάριν ταῦτα λέγει, καὶ ταῦτα τεχνολογοῦντα καὶ ἐπιστήμην ἐντιθέμενα τοῖς ἐπιέναι ταῦτα καὶ μεταχειρίζειν μέλλουσιν. Πρὸς μὲν οὖν Ἀμμώνιον ἀρκεῖ τοσαῦτα καὶ τοὺς ἐπομένους αὐτῷ· ἐγὼ δὲ πρὸς τὴν ἐξήγησιν καὶ τούτου τοῦ τμήματος ὡς ἀληθῶς τε ὄντος

Ἀριστοτελικού καὶ τᾶληθῆ συμπεραίνοντος καὶ ἄπερ ἀδύνατον ἄλλως ἔχειν βαδιούμαι. Εἰ δέ τι καὶ ὑπεστὶν ὁμολογουμένως ἀμφιβολίας ἢ ἀπορίας, μετὰ τὴν ἐξήγησιν τοῦτο ἐκθήσομαι, ἕξ οὗ καὶ ἐστὶ πρότερον τῆς ἐξηγήσεως ἢ τοῦ Φιλοσόφου διάνοια καὶ ἡ ἀλήθεια μᾶλλον φανερωθήσεται, ὥστε παύσασθαι λοιπὸν πάντας Ἀρμωνίῳ καὶ τοῖς ὁμοίοις ἐν τούτῳ τῷ 6 μέρει προσέχειν.

Τίθησι τοίνυν ὁ Φίλοσοφος, πρῶτον, τὴν ἀπορίαν ἣν σκοπεῖ· δεύτερον, διορίζεται τὴν ἀλήθειαν περὶ τὴν τοιαύτην ἀπορίαν ἐν τῷ· „Ὡστε εἶπερ“. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον διαιρεῖται εἰς δύο· πρῶτον, τίθησι τὴν ἀπορίαν ἢ τὴν ζήτησιν· δεύτερον, αἰρεῖται ὁδόν, δι' ἧς ἂν εὐκόλως ἔλθοι 10 πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας, καὶ ἡ ὁδὸς ἐστὶν ὅτι θεωρεῖ τὸ ζητούμενον ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ δοξῶν, ὧν ἤρτηνται οἱ λόγοι. Καὶ τοῦτο τὸ δεύτερον διαιρεῖται εἰς δύο· πρῶτον, δείκνυσιν ὅτι ἀναγκαῖα ἐστὶν ἡ τοιαύτη ὁδός· δεύτερον, ἐπεξέρχεται ταύτην ἐν τῷ· „Τὸ μὲν δὲ τούτῳ οἴεσθαι“, ἔπειτα τίθησιν ἕξ ἐπιχειρήματα, δι' ὧν δείκνυσιν ὅτι ἐν ταῖς δοξαῖς 16 οὐχ ἡ τοῦ ἐναντίου, ἀλλ' ἡ ἐναντίως λεγομένη ἢ δοξάζουσα ἐστὶν ἀντικειμένη τῇ προστεθείσῃ δόξῃ. Δείξας δὲ τοῦτο δι' ἕξ ἐπιχειρημάτων, συμπεραίνει τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῷ λόγῳ καταφάσεων καὶ ἀποφάσεων, καὶ ἐν τούτῳ συμπληροῦται ὁ πᾶς περὶ τῆς προκειμένης ἀπορίας λόγος.

Εἰδικῶς δὲ οὕτως προχωρεῖ. Πρῶτον, ἀπορίαν εἶναί φησι πρότερον 20 αἱ ἀποφάνσεις ἐκεῖνα ἀντίκεινται ἀντιφατικῶς, αἱ ἀποφαινόμενα ἐναντίως, ὅλον πᾶς ἄνθρωπος δίκαιος· οὐδεὶς ἄνθρωπος δίκαιος, ἢ αἱ ἀποφαινόμενα περὶ τῶν ἐναντίων πραγμάτων, ὅλον πᾶς ἄνθρωπος δίκαιός ἐστιν, πᾶς ἄνθρωπος ἀδίκός ἐστιν. Κατάφασιν | μὲν f. 207 οὖν καὶ ἀπόφασιν λέγων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, τὰς ἐν τῇ δόξῃ δηλοῖ· λόγον 25 δὲ φησὶ τὰς ἐν τῷ λόγῳ καταφάσεις καὶ ἀποφάσεις. Ἐπεὶ δὲ τέθεικεν εὐθύς τοῦ λόγου παράδειγμα τὸ πᾶς ἄνθρωπος δίκαιος, τίθησι καὶ τῆς καταφάσεως καὶ ἀποφάσεως ἡγούσαν τῆς δόξης παράδειγμα, τὸ ἐστὶ Καλλίας δίκαιος· μίαν γὰρ φησὶν εἶναί τὴν ἀπορίαν περὶ τε τῶν ἐν τῇ ψυχῇ καταφάσεων καὶ τῶν τοῦ λόγου, πῶς ἂν ἢ πρὸς αὐτάς ἀντί- 30 θεσεις γένοιτο.

Εἰ γὰρ τὰ ἐν τῇ.

Εἶτα ζητεῖ τὴν ὁδὸν δι' ἧς ἂν ἔλθοι πρὸς τὴν γνῶσιν τῆς ἀληθείας· περὶ ἀμφοτέρων μὲν γὰρ, φησὶν, ἡ ἀπορία κοινῶς ἢ αὐτῇ. Ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἐτέρων δεῖ τὸν λόγον ἐξετάσαι, ἵνα τὸ αὐτὸ καὶ ἐπὶ τῶν ἐτέρων ἀποδειχθῇ. 36 Εὐλογον δὲ ἐστὶ μᾶλλον ἐξετάσαι τὸν λόγον ἐπὶ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ καταφάσεων καὶ τῶν δοξῶν παρὰ ἐπὶ τοῦ λόγου, διότι καὶ τὰ ἐν τῇ διανοίᾳ παραδείγματα τινὰ καὶ ὡσπερ ἀρχέτυπα τῶν λόγων εἰσὶ, καὶ ἡμῖν ἢ αὐτῇ

μέν ἐστι περί τε τῶν δοξῶν καὶ τῶν λόγων ἀπορία. Πρόκειται δὲ μάλλον ἀπορεῖν ἐνταῦθα περί τῶν λόγων, ὥστε ἀπὸ τῶν δοξῶν ἀρξασθαι δεῖ καὶ ταύτας προστήσασθαι, ἵνα τὸ ἐπ' αὐτῶν συμβαίνειν ἀναφανέν καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῷ λόγῳ καταφάσεων τε καὶ ἀποφάσεων ἀναμφισβητήτως πιστεῦται. Εἰ γὰρ τὰ ἐν τῇ φωνῇ, φησίν, ἀκολουθεῖ τοῖς ἐν τῇ διανοίᾳ, ἐν δὲ τῇ διανοίᾳ ἐναντία ἐστὶ δόξα ἢ τοῦ ἐναντίου κατάφασις, καὶ ἐπὶ τῶν ἐν τῇ φωνῇ καταφάσεων ἐναντίαν δεῖ εἶναι τὴν αὐτὴν ταύτην. Εἰ δὲ μὴ ἔστιν ἐν τῇ διανοίᾳ ἐναντία τῇ τοῦ ἐναντίου δόξα, οὐδὲ ἐν ταῖς φωναῖς καὶ τοῖς λόγοις ἢ καταφάσεις ἐναντία ἔσται τῇ καταφάσει, ἀλλ' ἢ εἰρημένη ἀπόφασις, εἴον τῇ ἐναντίως λεγομένη καὶ ἢ τὸ αὐτὸ ἀνομοίως ἀποφαινομένη.

Ὡστε.

Ὡστε δεῖ ταύτην ἐλέσθαι τὴν δόξον, καὶ δεῖ σκέπτεσθαι ποία δόξα ἀληθής, ποία δόξη ψευδὴ ἐναντία ἐστίν, πότερον ἢ τῆς ἀποφάσεως, ἢ ἢ τὸ ἐναντίον δοξάζουσα, καὶ τίθησιν αὐτῶν παραδείγματα. Εἰ δὲ καὶ συμῖν μίαν εἶναι αὐτάς, ἦγουν ἰσοδυναμεῖν, ὡς ἐπὶ τῶν ἀμέσων ἐναντίων
 f. 207^v ἔχει, εἴον ὅδε ὁ ἀριθμὸς | οὐκ ἔστιν ἄρτιος, ὅδε ὁ ἀριθμὸς περιττός ἐστίν, ὁποτέρᾳ τούτων ἐστίν ἢ ἐναντία· μίας γὰρ δεῖ καταφάσεως εἶναι μίαν τὴν ἐναντίαν, ἐπεὶ ἐν ἐνί ἐστίν ἐναντίον· ἢ καὶ ἄλλως· καὶ εἰ ἔστιν ἢ μία αὐτῶν ἐναντία δηλονότι καθ' αὐτήν, τίς ἂν εἴη αὕτη
 20 ἢ καθ' αὐτήν ἐναντία, καὶ τίς ἂν εἴη ἢ κατὰ συμβεβηκός.

Εἰδέναι δὲ δεῖ, ὅτι ἐπὶ μὲν τῶν ἐμέσων ἐναντίων οὐ συντρέχει ἢ ἀπόφασις τῇ καταφάσει τοῦ ἐναντίου οὔτε ἐν τῇ ἀληθείᾳ, οὔτε ἐν τῷ ψεύδει, ἦγουν τὸ οὐκ ἔστι λευκόν, καὶ τὸ μέλαν ἐστίν· ἐνδέχεται γὰρ μήτε λευκόν, μήτε μέλαν εἶναι· ἐπὶ δὲ τῶν ἀμέσων ἐναντίων συν-
 25 τρέχουσιν.

Εἶτα τίθησι τὰ ἐπιχειρήματα, καὶ πρῶτον τίθησι τὸ συμπέρασμα, λέγων ὅτι ψευδὸς ἐστὶ τὸ οἶεσθαι τούτῳ τὰς ἐναντίας δόξας ὠρίσθαι, τῷ εἶναι τῶν ἐναντίων, ὅπερ ἐστὶ ταῦτόν τῷ λέγειν, ὅτι ἐναντία δόξαι εἰσὶν οὐχ αἱ τῶν ἐναντίων πραγμάτων, ἢ μάλλον τῶν ἐναντίων κατηγορουμένων,
 30 ἀλλ' αἱ ἐναντίῳ τρόπῳ ἀποφαινομένα, καὶ τοῦτο τὸ συμπέρασμα δείκνυσι λόγῳ τοῖσδε. Αἱ δύο ἐναντία οὐ δύνανται εἶναι ἅμα ἀληθεῖς· αἱ δὲ περὶ τῶν ἐναντίων δόξαι δύνανται εἶναι ἅμα ἀληθεῖς· οὐκ ἄρα εἰσὶν ἐναντία. Ὅτι δὲ αἱ τῶν ἐναντίων δόξαι εἰσὶν ἅμα ἀληθεῖς, δείκνυσι παραδείγματι. Ἡ γὰρ δόξα, φησί, τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι ἀγαθόν, καὶ τοῦ
 36 κακοῦ, ὅτι κακόν, τῶν ἐναντίων εἰσὶ, καὶ μάλα τῶν ἐναντίων, ὅτι μὴ μόνον τὰ κατηγορούμενα, ἀλλὰ καὶ τὰ ὑποκείμενα ἔχουσιν ἐναντία· εἰσὶ μέντοι γε ἅμφω ἀληθεῖς, εἴτε πλείους εἴποι τις ταύτας τῷ λόγῳ, εἴτε μίαν τῷ πράγματι· περὶ τούτου γὰρ διαφέρεσθαι οὐ δεῖ, ἀλλ' ἀρκεῖ ὅτι ἀληθῆ, εἰσὶν ἅμφω, καίτοι, εἴ γε αἱ ἐναντία δόξαι ὠρίζοντο τῇ ἐναντιότητι.

τῶν κατηγορουμένων, αὐταὶ ἂν αἰ προειρημέναι μάλιστα ἐναντία ἦσαν, αἰ τὴν ἐναντιότητα ἐκ τε τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ κατηγορουμένου ἔχουσαι. Εἰ γοῦν αὐταὶ εἰσὶν ἀληθεῖς καὶ διὰ τοῦτο οὐκ εἰσὶν ἐναντία, πολλῶν ἦτοιν αἰ ἄλλαι ἐναντία ἔσονται, αἰ τὸ κατηγορούμενον μόνον ἐναντίον ἔχουσαι. Οὐκ ἄρα δεῖ τὰς ἐναντίας δοῦναι ὀρίζεσθαι τῷ εἶναι τῶν ἐναντιῶν· ἐναντία δὲ ταῦτα, Ἄλλ' ἐναντία, φησὶν, εἰσὶ τὰ κατ' ἀντίφασιν· ἰ. 208 τὸ γὰρ δὲ ἀντί τοῦ ἀλλὰ ληπτέον· εἰ γὰρ ἐκεῖνα οὐκ εἰσὶν ἐναντία, τὰ τῶν ἐναντιῶν, λείπεται εἶναι ταῦτα, τούτεστι τὰ κατ' ἀντίφασιν. Ἄλλ' οὐκ εἰσὶν ἐναντία ἐν τῷ εἶναι ἐναντιῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μάλλον ἐν τῷ δοξάζειν ἐναντίως, τούτεστιν ἐναντίῳ τρόπῳ, περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος.

Δεῖ δὲ εἶδέναι, ὅτι ἡ τοῦ ἀγαθοῦ, ὅτι ἀγαθόν, καὶ τοῦ κακοῦ, ὅτι κακόν, δόξα μία ἐστίν, ὅτι καὶ τῶν ἐναντιῶν μία ἐπιστήμη ἐστίν· ὁ γὰρ εἰδὼς τὴν σωφροσύνην ἀγαθόν οὖσαν, ὅτι ἀγαθόν ἐστίν, οἶδε καὶ τὴν ἀκολασίαν κακόν οὖσαν, ὅτι κακόν ἐστίν· εἰσὶ μέντοι γε δύο κατὰ τὸν λόγον καὶ εἰ κατὰ τὴν προφορὰν, εἰ καὶ τῷ πράγματι μία εἰσὶν. Ἐνιοὶ δὲ τὸ ἐναντία δὴ ταῦτα οὕτως ἐνόησαν· ἐναντία μὲν δὴ εἰσὶν αἰ δόξαι· ἢ γὰρ τῶν ἀποφάνσεων ἐναντιότης ἐν τῇ ψυχῇ, πρῶτον πηγνύεται· ἀλλ' οὐκ εἰσὶν αἰ δόξαι ἐναντία ἐν τῷ εἶναι τῶν ἐναντιῶν, ἀλλὰ μάλλον ἐν τῷ ἐναντίως ἐσχηματίσθαι περὶ τοῦ αὐτοῦ. Ἐνιοὶ δὲ καὶ ἄλλως· ἐναντία μὲν δὴ ταῦτα, τὸ ἀγαθόν δηλονότι καὶ τὸ κακόν, ἀλλ' ἔσονται αἰ περὶ αὐτῶν δόξαι ἐναντία οὐ κατὰ τοῦτο καθότι εἰσὶν αὐτὰ ἐναντία, ἀλλ' ἐὰν ἐναντίως σχηματισθῶσι.

Δεύτερον ἐπιχείρημα τίθησι τοιοῦτον. Τὰ ἄπειρα οὐκ ἐναντιοῦνται τῷ ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ. Ἄλλ' αἰ ἀποφάνσεις αἰ περὶ τῶν ἐναντιῶν εἰσὶν ἄπειροι. Αἰ ἄρα ἀποφάνσεις αἰ περὶ τῶν ἐναντιῶν οὐκ εἰσὶν ἐναντία. Αὐταὶ μὲν οὖν οὐκ εἰσὶν ἐναντία, ἀλλὰ τίνες εἰσὶν; Ἐν ὅσῃς ἐστὶν ἡ ἀπάτη. Αὐταὶ δὲ εἰσὶν ἐξ ὧν αἰ γενέσεις· ἐκ δὲ τῶν ἀντικειμένων αἰ γενέσεις· ὥστε καὶ αἰ ἀπάται ἐκ τῶν ἀντικειμένων. Ὅτι μὲν οὖν αἰ γενέσεις ἐκ τῶν ἀντικειμένων κατὰ ἀπόφασιν καὶ κατάφασιν, δῆλον ἐστίν· ἐκ γὰρ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ ὄν δόξος ἐστὶν ἢ γένεσις· ὅτι δὲ ἐν ταῖς ἀντικειμέναις τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐστὶν ἡ ἀπάτη, δῆλον ἐντεῦθεν. Ἐκ γὰρ τοῦ νομίσαι τινὰ τὸ ἀγαθόν, ὅτι οὐκ ἐστὶν ἀγαθόν, ταύτῳ δὲ εἰπεῖν εἰς τὴν ἀντικειμένην δόξαν ἐλθεῖν, προίχθη καὶ τὰ μὴ ὑπάρχοντα αὐτῷ δοξάσαι περὶ αὐτοῦ, ἢ οἶον ὅτι κακόν ἐστίν, ὅτι φευκτὸν καὶ ὅσα τοιαῦτα, καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτῷ ἀπαρνήσασθαι ἀπ' αὐτοῦ, οἶον ὅτι οὐκ αἰρετόν, οὐ ζηλωτόν, οὐ πρέπον καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἃ δὴ καὶ ἀμφοτέρωθεν τὰ γένη τῶν προτίσεων ἄπειρα εἶπεν. Ἐνιοὶ δὲ καὶ ἄλλως ἐξηγοῦνται τὸ ἐν ὅσῃς ἡ ἀπάτη, ἀπάτην νοοῦντες τὴν πρώτην, ἐπεὶ καὶ ἐν τισὶ τῶν βιβλίων οὕτως γέγραπται· ἢ πρώτη ἀπάτη. Φασὶν οὖν, ὅτι ἡ πρώτη ἀλήθεια ἐστὶν

ἐν ταύτῃ τῇ ἀρχῇ τῇ περὶ παντός ἢ κατάφασις, ἢ ἡ ἀπόφασις, ἐπειδὴ αὕτη ἡ ἀρχὴ ἐστὶν ἀρχὴ τῶν ἀρχῶν. Καὶ τὸ πρῶτον ἄρα ψευδὸς καὶ ἡ πρώτη ἀπάτη ἐστὶ περὶ αὐτήν, ἐπεὶ τὰ ἀντικείμενα πέφυκε γίνεσθαι περὶ τὸ αὐτό. Ὅθεν πρῶτον ψευδὸς ἐστὶ τὸ ἐπ' οὐδενὸς ἢ κατάφασις ἢ ἡ ἀπόφασις· ὅθεν καλῶς εἶπεν ἐν ἐκείνῳ εἶναι τὴν πρώτην ἀπάτην, ὅθεν γίνονται καὶ αἱ γενέσεις, ἤγουν ἐν τοῖς ἀντικειμένοις ὡς κατάφασις καὶ ἀπόφασις.

Εἰ οὖν τὸ ἀγαθόν.

Νῦν τίθησιν ἐπιχείρημα τρίτον, καὶ ἐστὶ τοιοῦτον. Λαμβάνει δύο προτάσεις ἀληθείς, μίαν ἀληθῆ καθ' αὐτήν, τουτέστιν ὅτι τὸ ἀγαθὸν ἀγαθὸν ἐστὶ, καὶ ἑτέραν ἀληθῆ κατὰ συμβεβηκός, ὅτι τὸ ἀγαθὸν κακὸν οὐκ ἐστὶν. Ὁμοίως λαμβάνει καὶ δύο ψευδεῖς, τὴν μὲν καθ' αὐτὸ ψευδῆ, ὅτι τὸ ἀγαθὸν οὐκ ἐστὶν ἀγαθόν, τὴν δὲ κατὰ συμβεβηκός ψευδῆ, ὅτι τὸ ἀγαθὸν κακὸν ἐστὶν. Τότε ἐπιχειρεῖ οὕτως. Ἐξ' ἐκάστου πράγματος, δύο δοξῶν οὐσῶν ἀληθῶν, μᾶλλον ἐστὶν ἀληθῆς ἢ καθ' αὐτὸ τῆς κατὰ συμβεβηκός, ὥστε καὶ μᾶλλον ψευδῆς ἐστὶν ἢ καθ' αὐτὸ τῆς κατὰ συμβεβηκός· ἐν παντί γὰρ πράγματι τὸ καθ' αὐτὸ τοῦ κατὰ συμβεβηκός ἰσχυρότερον, ὥστε καὶ ἐν τῇ ἀληθείᾳ καὶ τῷ ψεύδει. Ἐπεὶ τοίνυν ἡ δοξάζουσα τὸ ἀγαθὸν οὐκ ἀγαθὸν εἶναι ἐστὶ ψευδῆς τῆς καθ' αὐτὸ ἀληθούς, ἢ δὲ δοξάζουσα τὸ ἀγαθὸν κακὸν εἶναι ἐστὶ ψευδῆς τῆς κατὰ συμβεβηκός ἀληθούς, μᾶλλον δὲ ἐστὶν, ὡς εἴρηται, ψευδῆς ἢ καθ' αὐτὸ τῆς κατὰ συμβεβηκός, ἔπειτα μᾶλλον εἶναι ψευδῆ δόξαν περὶ τοῦ ἀγαθοῦ τὴν τῆς ἀποφάσεως, τὴν ὅτι οὐκ ἀγαθόν, ἢ τὴν τοῦ ἐναντίου, τὴν ὅτι κακόν.

f. 209 Ἀλλὰ περὶ ἕκαστον μάλιστα | διέψευστα: ὁ τὴν ἐναντίαν δόξαν ἔχων μάλιστα· ἐναντία γὰρ εἰσι τὰ πλείστον διαφέροντα περὶ τὸ αὐτὸ γένος, ὡς τὸ λευκὸν καὶ τὸ μέλαν περὶ τὸ χρῶμα. Εἰ γοῦν καὶ τούτων ἀμφοῖν τῶν προτάσεων ἐναντία μὲν καὶ ἢ τοῦ ἐναντίου, ἐναντιωτέρα δὲ ἢ τῆς ἀποφάσεως, ὅτι καὶ μᾶλλον ψευδῆς, ὁ δὲ τὸ αὐτὸ ἂν εἴη ἐναντία ἢ τῆς ἀποφάσεως.

30

Ἡ δὲ τοῦ ὅτι.

Ἐτέταρτον ἐπιχείρημα τίθησι τοιοῦτον. Τῇ ἀπλῇ δόξῃ ἀπλῆν δόξαν ἀντικεῖσθαι δεῖ, καὶ τῇ συμπεπλεγμένῃ πάλιν συμπεπλεγμένην. Ἡ μὲν οὖν δοξάζουσα τὸ ἀγαθὸν ἀγαθὸν εἶναι ἀπλῆ ἐστὶν, ὥστε δεῖ ἀντικεῖσθαι αὐτήν τὴν δοξάζουσαν, ὅτι τὸ ἀγαθὸν οὐκ ἐστὶν ἀγαθόν, οὐ τὴν δοξάζουσαν τὸ ἀγαθὸν κακὸν εἶναι· αὕτη γὰρ συμπεπλεγμένη ἐστὶν. Ὁ γὰρ οἰόμενος εἶναι τι κακὸν ἀναγκαίως ὑπολαμβάνει τοῦτο μὴ εἶναι ἀγαθόν· ὁ δὲ οἰόμενος μὴ εἶναι ἀγαθὸν οὐκ ἐξ ἀνάγκης ὑπολαμβάνει κακὸν εἶναι· αὕτη γὰρ ἀκολουθεῖ· κακὸν ἐστὶν· ἄρα οὐκ ἐστὶν ἀγαθόν. Ἀλλ' ἐκείνη

οὐχ ὁμοίως ἀκολουθεῖ· οὐκ ἔστιν ἀγαθόν· ἄρα ἔστι κακόν. Καί ἄλλως· τὸ μὲν κακόν, εἰ καὶ στέρησις ἔστι τοῦ ἀγαθοῦ, ἀλλ' ὥσπερ τι εἶδος νοεῖται· τὸ δὲ οὐκ ἀγαθὸν ψιλὴν μόνον στέρησιν τοῦ ἀγαθοῦ σημαίνει, ἣ ἔπεται τὸ ἀντικείμενον ὡσανεὶ εἶδος τὸ κακόν. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν εἰπὼν εἶναι τι κακόν ἀναγκασίως λέγει μὴ εἶναι ἀγαθόν, ἐπεὶ ἐκ τῆς στέρησεως τοῦ ἀγαθοῦ ἦλθεν εἰς τὸ κακόν εἶναι· ἀλλ' ὁ λέγων μὴ εἶναι ἀγαθὸν οὐκ ἀναγκασίως νοεῖ τούτου εἶναι κακόν· ἴσως γὰρ οὕτω εἰς τὴν ἀντικειμένην τῷ ἀγαθῷ ἔξω ἦλθεν, ἀλλ' ἔστιν ἔτι ἐν τῇ στέρησει.

Ἔτι εἰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων.

Πέμπτον ἐπιχείρημα τίθησι τοιοῦτον. Τῶν ὄντων τὰ μὲν ἔχουσιν ἐναντία, οἷον παρῶς, ποῦ κείσθαι· τὰ δὲ οὐκ ἔχουσιν ἐναντία, οἷον οὐσία, ποσόν· λευκῷ μὲν γὰρ ἐναντίον ἔστι τὸ μέλαν, καὶ ἀγαθῷ κακόν· ἀνθρώπῳ δὲ καὶ Σωκράτει καὶ διπύχει· οὐδὲν ἔστιν ἐναντίον, οὐδὲ τριγώνῳ. Εἰ γοῦν ἐπὶ τῶν μὴ ἐχόντων ἐναντία ὁμοίως δεῖ ἔχειν ὡς εἰπομεν, τὸ γίνεσθαι δηλονότι τὴν ἐναντιότητα τῶν δοξῶν κατὰ τὴν ἀπόφασιν, οὐ τὴν τοῦ ἐναντίου κατὰφασιν (πῶς γὰρ ἐφ' ὧν οὐδ' ἐναντίον ὅλως ἔστι;) κἀνταῦθα ἡγούρ ἐπὶ τῶν ἐχόντων ἐναντία δόξειεν ἂν καλῶς εἰρησθαι τὸ αὐτὸ τοῦτο· ἢ ἐλλειπτικῶς, ὃ καὶ βέλτιόν ἐστιν· εἰ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, τῶν μὴ ἐχόντων δηλονότι ἐναντία, οὕτως ἔχει ἢ ἐναντιότης ὡς εἴρηται, f. 209^v καὶ ἐπὶ τῶν ἐχόντων ἐναντία ὁμοίως δεῖ ἔχειν, καὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ δόξειεν ἂν καλῶς εἰρησθαι καὶ περὶ ἐκείνων· ἢ γὰρ ἐπὶ πάντων δεῖ τηρεῖν τὸ τῆς ἀντιφάσεως ὥστε τὴν ἀντίθεσιν κατὰ τὴν ἀντίφασιν γίνεσθαι, ἢ οὐδαμοῦ· εἰ γὰρ ὅπου ἄπεστιν ἢ ἐναντιότης ποιεῖ τὴν ἀντίθεσιν ἢ ἀντίφασιν, ὅπου δὲ ἔστιν ἢ ἐναντιότης παραχωρεῖ ἢ ἀντίφασιν, ἔοικεν ἀσθενῆς εἶναι ἢ ἀντίφασιν καθ' αὐτήν, ἀναπληροῦσα μόνον τὴν χρεῖαν τῆς ἐναντιότητος ἐξ ἀνάγκης, ὡστ' ἐφ' ὧν οὐκ ἔστιν ἐναντιότης, οὐδὲ τὰς ἀντικειμένους δόξας ἀκριβῶς ἔχειν δυναμέθα, καὶ οὕτως οὐδὲ τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀλήθειαν διορίζειν. Ἀλλὰ τοῦτο ἀδύνατον. Ἐφ' ὧν γὰρ διορίζομεν τὸ ψεῦδος καὶ τὴν ἀλήθειαν τῇ ἀντιφάσει τῷ μάλιστα διαίρετικῷ τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀληθείας χρώμεθα, καὶ οὐδὲν ζητοῦμεν ἰσχυρότερον εἰς ἀντίθεσιν, ὥστε καὶ πανταχοῦ τῇ ἀντιφάσει δεῖ χρησθαι· ἢ γὰρ οὐδαμοῦ, ἢ πανταχοῦ. Ἀλλὰ μὴν οὐκ οὐδαμοῦ· χρώμεθα γὰρ τοῦλάχιστον ἐφ' ὧν οὐκ εἰσὶν ἐναντία, καὶ καλῶς χρώμεθα. Πανταχοῦ ἄρα. Τοῦτο μὲν οὖν τὸ ἢ γὰρ πανταχοῦ, ἢ οὐδαμοῦ εἴρηται πρὸς τὸ καὶ ταύτῃ δόξειεν ἂν καλῶς εἰρησθαι καὶ ἐπ' ἐκείνων. Εἰ γὰρ, φησί, μὴ πανταχοῦ ἰσχυρὰ ἦν ἢ ἀντίφασιν, οὐδ' ἐπ' ἐκείνων ἂν ἔδει χρησθαι αὐτῇ. Ἐπάνεισι δὲ πρὸς τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι εἰ ἐπ' ἐκείνων τῶν μὴ ἐχόντων ἐναντία, καὶ

ἐπὶ τούτων. Ἀλλὰ μὴν ἐπ' ἐκείνων ἐστὶ ψευδῆς ἢ τῇ ἀληθεῖ ἀντικειμένη ἡγουν ἢ ἀπόφασις· τῇ γὰρ ὅτι ἄνθρωπος ἐστὶν ἢ λέγουσα ὅτι ἄνθρωπος οὐκ ἐστὶν, ἢ τῇ ὅτι ὁ Σωκράτης ἄνθρωπος ἐστὶν ἢ λέγουσα ὅτι ὁ Σωκράτης ἄνθρωπος οὐκ ἐστὶν ἀντίκειται, οὐχ ἢ τὸ ἐναντίον λαμβάνουσα· οὐ γὰρ ἐστὶ τῷ ἀνθρώπῳ τι ἐναντίον. Εἰ γοῦν ἐπὶ τῶν ἐχόντων ἐναντία αὐταῖ εἰσὶν ἐναντία αἰ τῆς ἀντιφάσεως, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων, τῶν ἐχόντων δηλονότι ἐναντία, ἐναντία εἰσονται αἰ τοιαῦται, ἡγουν αἰ τῆς ἀντιφάσεως.

*Ἐτι ὁμοίως.

10 Ἐκτον καὶ τελευταῖον τίθησι νῦν ἐπιχείρημα πρὸς τὸ αὐτό. Λαμβάνει γοῦν τέσσαρας προτάσεις περὶ τοῦ ἀγαθοῦ, ἐν αἷς καὶ τὸ κατηγορούμενον καὶ τὸ ὑποκειμένον ἐστὶ τὸ ἀγαθόν, ὧν αἰ μὲν δύο εἰσὶν ἐξ ὠρισμένου ὑποκειμένου, αἰ δὲ λοιπαὶ δύο ἐξ ἀόριστου, οἷον τὸ ἀγαθὸν ἀγαθὸν ἐστὶ· τὸ ἀγαθὸν ἀγαθὸν οὐκ ἐστὶ· τὸ μὴ ἀγαθὸν ἀγαθὸν ἐστὶ· τὸ μὴ ἀγαθὸν ἀγαθὸν οὐκ ἐστὶ. Καὶ φησὶν ὅτι ὁμοίως ἔχει ἢ τοῦ ἀγαθοῦ ὅτι ἀγαθὸν δόξα καὶ ἢ τοῦ μὴ ἀγαθοῦ ὅτι οὐκ ἀγαθόν, τουτέστιν ἀληθεῖς εἰσὶν ἄμφω, καὶ πρὸς ταύταις ὁμοίως ἔχει ἢ τοῦ ἀγαθοῦ ὅτι οὐκ ἀγαθὸν καὶ ἢ τοῦ μὴ ἀγαθοῦ ὅτι ἀγαθόν, τουτέστι ψευδεῖς εἰσὶν ἄμφω. Εἰλήφθω τοίνυν ἢ τὸ μὴ ἀγαθὸν δοξάζουσα ὅτι μὴ ἀγαθόν, τουτέστιν ἢ ἐκ μεταθέσεως ἀπόφασις, καὶ ταύτῃ ἀληθεῖ οὔσῃ σκεπτέον τίς ἂν εἴη ἐναντία ψευδῆς. Ἔσται τοίνυν ἢ ἑτέρα τῶν δύο ψευδῶν, ἢ ἢ ἀόριστος κατάφασις, ἢ ἢ ὠρισμένη ἀπόφασις· οὐ γὰρ δὴ ἑτέρα τις ἔσται παρ' αὐτάς ἐναντία ταύτῃ· οὔτε γὰρ ἢ λέγουσα, ὅτι τὸ μὴ ἀγαθὸν κακόν ἐστὶν· ποτὲ γὰρ συναληθεύσει· ἐκείνη, οἷον ἐπὶ τῆς πονηρίας· ἢ γὰρ πονηρία, μὴ ἀγαθὸν οὔσα, κακόν ἐστὶν· ἀληθῆς δὲ ἀληθεῖ δόξῃ οὐδέποτε ἐστὶν ἐναντία. Ἀλλ' οὐδὲ ἢ λέγουσα τὸ μὴ ἀγαθὸν οὐ κακόν ἐστὶν ἐναντία ἐκείνῃ τῇ τὸ μὴ ἀγαθὸν οὐκ ἀγαθόν, περὶ τῆς ἣν ὁ λόγος, διότι καὶ ἢ τὸ μὴ ἀγαθὸν οὐ κακόν ἀληθῆς δύναται εἶναι ἐπὶ τοῦ βρέφους, ὥστε καὶ ἄμφοτεραι, συναληθεύουσαι ταύτῃ, οὐκ εἰσὶν ἐναντία.* Καὶ διὰ τοῦτο ἐξ ἀνάγκης 30 εἶπον ἐναντίαν εἶναι αὐτῇ τὴν ἑτέραν τῶν προεκτεθειμένων ψευδῶν. Τούτων τοίνυν ἢ ἑτέρα ἢ δοξάζουσα τὸ μὴ ἀγαθὸν ὅτι ἐστὶν ἀγαθόν, ψευδῆς οὔσα, ἐναντία ἐστὶν αὐτῇ ἀληθεῖ οὔσῃ· αὐτῇ γὰρ μᾶλλον ἂν εἴη ἐναντία, ἐξ ἀόριστου οὔσα ὑποκειμένου, ὥσπερ καὶ ἢ ἀληθῆς· ἴσων γὰρ

* ὠρισμένη κατάφασις· τὸ ἀγαθὸν ἀγαθόν ἐστὶν. { ἀληθῆς.
 ὠρισμένη ἀπόφασις· τὸ ἀγαθὸν ἀγαθὸν οὐκ ἐστὶν. { ψευδῆς.
 ἀόριστος κατάφασις· τὸ μὴ ἀγαθὸν ἀγαθόν ἐστὶν. { ψευδῆς.
 ἀόριστος ἀπόφασις· τὸ μὴ ἀγαθὸν, ἀγαθὸν οὐκ ἐστὶν. { ἀληθῆς.

{ τὸ μὴ ἀγαθὸν οὐ κακόν ἐστὶν.
 { τὸ μὴ ἀγαθὸν κακόν ἐστὶν.